

МИХАИЛ САДОВЯНУ ПРИ КРЪСТА НА РАЗБОЙНИКА

Превод от румънски: Иво Тодоров, 1980

chitanka.info

Бялата пътека се виеше между скалите и под боровете. Откъм вътрешността на гората ни лъхаше топличък мирис на смола; откъм дефилето на Бистрица, която проблясваше сред паяжинки от светлини, се носеше мирис на мащерка. Ние се спирахме от време на време, за да берем ягоди. До една стара бреза, разперила широко нежни клонки, аз открих един крив каменен кръст:

ТУК ПОЧИВА...

Името и годината не личаха добре. Учителят си сложи очилата и се наведе, но макар да бе „на ти“ с кирилицата, не можа да ни каже нищо повече, само разпери ръце настрани и остана изкривен и ням като кръста.

— Какво ли е това? Какво ли е това? — заинтересуваха се дамите от нашата компания, които се приближиха много въодушевени и любопитни. Когато разбраха, че камъкът не иска да ни каже нищо, дамите проявиха пълно безразличие и започнаха да се смеят. Тогава човекът, който ни водеше към манастира, бай Георге Маковей, реши, че е длъжен да ни даде някои обяснения.

— Тук, господа, в стари времена е бил погребан един разбойник.

— Тъй ли? — извикаха някои от дамите и всички едновременно се обърнаха с учудено вдигнати вежди. — Нима тук има разбойници?

— Сега няма, но някога е имало. Този, който е погребан тук, сторил много злини, докато настъпил и за него час да склони глава в земята.

Дамите веднага го наобиколиха.

— Как се е казвал? Какъв е бил? Какво е сторил?

Бай Георге Маковей обаче сметна, че трябва да отговаря само на учителя.

— Господин учителю — каза той, свали шапка и приглади косите си, — този разбойник се е казвал Янку.

Дамите и госпожиците се намесиха:

— Янку чий? Янку чий?

— Янку Разбойника.

Този отговор задоволи само част от дамите.

Всички обаче разбраха, че ще последва почивка и разказ за разбойника и извадиха от чантичките огледалцата, за да огледат носовете си. Всеки път, когато ги видеше да вършат тази операция, Георге Маковей малко се смущаваше и затова навикна да се обръща само към нас и нас да удостоява с обясненията си.

— Аз не го помня — започна Маковей, — но тате знаеше всичките му истории и ни ги разправяше, когато беше в настроение; аз съм позабравил някои от тях.

Дамите надигнаха разочаровани нослета...

— Грабил ли е? Убивал ли е?

— Всичко е правил, да прощавате, нали е бил разбойник. Мечката не обича да яде малини и боровинки, след като е усетила веднъж вкуса на кръвта. Така станало и с Янку Разбойника; след като сторил едно злодеяние, отдал се съвсем на злото и забравил що е човещина. Един път слязъл при моста на Бистрица и застанал там като митничар, ама с пушка в ръка. Всеки, който минавал, трябвало да изпразни в краката му кемера си с парите. Минавали жени, минавали старци, веднъж минал и архимандритът от Мъгурския манастир, в който отиваме ние сега. Янку спирал всички и им вземал парите. Минал и един момък, някой си Некулай Пъун, той свличал сечените трупи по реката. Опънал му се Некулай. Него Янку прострелял с пушката, грабнал му кесията и го бутнал с крак в реката. Туй злодеяние веднага се разчуло и пристигнала майката на момъка, Аница, разперила над Янку ръце като орлица и го проклела. Той се смеел; накривил си шапката и изчезнал нагоре в планината. Жената нареждала и плачела при моста, а той вървял по тази пътечка и си свирел с листо. Свиркал си той и се смеел, но проклятието на баба Аница го стигнало. Това проклятие — разправяше тате — се превърнало в черна птица и стояло над колибата на разбойника, докато му дошъл сетният час.

Ама Янку не знаел това и хич не го било еня. Продължил той безчинствата си, отскачал при любовницата си оттатък долинката, нападал и ограбвал хановете и пак се прибирал в скривалището си. Имал тук някъде наблизо колиба, а един овчар му бил другар. Той го прикривал, носел му храна и му обаждал да се пази. Овчарят се казвал Некифор, той после станал калугер в Мъгурския манастир, както ще видите след малко.

Един ден, господа, Янку дръзнал повече от всякога. Долу в дефилето, където се сливат потоците, били дошли едни немци да избират място за фабриката и за гатера. Янку нападнал немците, когато обядвали и доволни от сделката, се черпели с вино. Той изревал и те наскачали на крака. Неговият овчар, загърнат в антерия и с маска на лицето, ги пребъркал и обрал по всички правила на разбойниците. Като си тръгнали, Янку пак си свиркал с листо, но над тях — без те да знаят — от клон на клон ги следвала птицата на баба Аница.

И да видите, господин учителю, какво им хрумнало на тези разбойници. След като гуляли и изпили всичките пари, взети от немците, двамата седели веднъж в колибата, която била недалеч от тази бреза, и си приказвали за своите работи. Некифор бил слизал в селото и разбрал, че митрополитът от Яш, отец Вениамин, щял да ходи да осветява Мъгурския манастир. Щял да мине същия този ден следобед заедно с други свещеници и голяма свита.

Янку Разбойника се засмял:

— Е, какво ще правим, Некифоре? Ще хванем ли главния поп за брадата?

— Че знам ли аз, бате Янку? Да си кажа правичката, страх ме е от такова нещо; отец Вениамин е много благочестив свещеник и думата му се чува пред бога. Сторим ли нему зло, той ще се жалва до всевишния, а от божия гняв и в миша дупка не можем се укри.

— Хм! Така ли казваш ти, Некифоре?

— Така, бате Янку.

— Глупак си ти, Некифоре. Аз от нищо нямам страх. Ако беше така, както казваш ти, той все щеше да ни се покаже някак си, от толкоз време сме хайдуци. Щеше да ми се появи някакъв знак — насън или наяве. Аз мисля, Некифоре, че тези приказки са измислени за глупавите бълзовци, дето болярите ги бият, а княжеските хора ги скубят. Добре си живеят гарваните-господари в Яш, добре си живея и аз тук, в планината. Ако пък наистина има нещо и разберем някак си, че и на небето има господар, то тогава ще купим свещи и дървено масло за кандило, ще си платим данъка и ще бъдем опростени, както са били опростени и другите. Ще очистя аз митрополита от златиците, които носи.

— Бате Янку, аз викам да не посягаме на църковно лице.

— Слушай, Некифоре, всичко ще е добре, ти само прави, каквото ти кажа аз. Поне една жълтица бир трябва да взема аз от попа. С нея ще купим една бъчва вино, ще отидем на едно скришно място при приятели, ще вземем едно шиле, ще му одерем кожухчето и ще го завъртим на шиш над жарта. Ще празнуваме, както се полага. А виното, нали ще е от църковна пара, ще ни е дважд по-сладко.

Взел да се усмихва Некифор след тези приказки. Тогава двамата се разбрали, че жълтицата, която им трябва, няма да я вземат насила — за да не си навлекат беля на главата, — а с хитрост.

Ето че ударили църковните камбани по долината на Бистрица.

Шествието минало по моста и тръгнало нагоре по пътеката, по която дойдохме и ние. Под лъчите на обедното слънце вървели един след друг свещеници, калугери и селяни. Отец Вениамин, митрополитът, бил твърде стар и немощен, та яздел едно кафяво конче, а едно босо момиченце с плитки и облечено в бръчник, водело кончето за поводите. То било сестричето на Некулай Пъун. Подир кончето вървяла майката на Пъун, която с въздишки си спомняла за погубения си син.

Когато стигнали до брезата, насреща им излязъл Некифор овчарят. Препречил пътя на шествието, поклонил се и сторил метан пред митрополита.

— Стойте! — заповядал старецът. — Какво има, добри човече?

— Отче митрополите Вениамине — извикал Некифор, — смили се над двама другари и побратими, които живеят в тази пустош тук. Ние сме като отшелници тук и пасем овцете, както и твое високопреосвещенство пасе православните в света. Така стана, че вълци задушиха най-добрите ни овчици. Голям порой се свлече от планината и ни отнесе много овни. Бедни и неволни останахме на този свят. А сега, такава била божията воля, зла болест взе моя побратим и другар. Падна той в колибата и умря — аз съм сам и нямам сили; нито мога, нито имам с какво да му сторя заупокойна служба, да платя за помен и да го погребя достойно, като християнин. Смили се, преподобни отче Вениамине, смили се и ми помогни с каквото ти се откъсне от сърцето.

Некифор отново се поклонил със сълзи в очите, а митрополитът навел трогнат над него брадата си.

— Как се казваш, божи човече?

— Некифор, твое високопреосвещенство.

— Стани, брате Некифоре, и ми помогни да слеза от коня. Та, казваш, че твоят побратим е заспал вечен сън ей в тази колиба?

— Там е, твое високопреосвещенство, мъртъв, чака грижите и молитвите, без които не може да влезе в царството на праведните.

— Добре, приятелю и братко Некифоре, аз сам ще отида при него. Достопочтените монаси и свещеници ще благоволят да ме последват. И след като прочетем молитвите и отслужим светата служба, ще ти дам една жълтица от малкото, което имам, за да можеш да се погрижиш за всичко необходимо.

— Целувам благословената ти десница, твое високопреосвещенство — извикал Некифор и отронил няколко сълзи в прахта.

Изправил се бързо и помогнал на отец Вениамин да слезе от коня. И тогава отец Вениамин повел всички като послушно стадо към колибата на стръмнината. Под боровете прозвънели хлопатарите на няколко овчици. Шилетата обърнали муцуни и изблеяли; двете бели овчарски кучета не залаяли. Те легнали на земята и отпуснали глави върху лапите си. Откъм север се задали облаци, а из планинските урви отекнал гръм.

— Преподобни отче, да побързаме, за да не ни настигне дъждът — осмелил се да каже един монах.

Старецът се усмихнал и му направил знак с ръка да бъде спокоен. С бавни крачки той влязъл в колибата, а другите се разположили отвън.

Върху едно чердже на земята в сянката на колибата лежал по гръб и със скръстени на гърдите ръце Янку Разбойника. Косата му била сресана и намазана с дървено масло. Една свещица, забодена в земята, горяла до склопените му очи.

Отец Вениамин вдигнал ръка и благословил; после с благ глас заредил отредените за мъртъвците слова, молейки господ-бог да опрости тези греховни тленни останки, та душата да почива в мир във вечния пристан. Всичко земно е преходно, вечни остават само благодатта или отровата от нашите дела. Преподобният отец опявал с тъга, благословил грешното тяло и помолил всевишния да го дари с вечен покой, а през това време облаци се трупали по небето и отново се раздал гръмовен тътен.

Отецът вдигнал чело и направил знак; цялата свита отвън паднала на колене, а баба Аница заридала, като си спомнила с ужас за погубения си син Некулай Пъун.

— Вземи, мили синко — рекъл отец Вениамин, — вземи тази пара от милостинята за сираците, за да платиш за тази душа.

Некифор взел парата и целунал ръка на митрополита. После останал на колене, докато шествието поело по пътеката. Облаците като ивици от дим се спуснали към долината на Бистрица.

— Бате Янку — казал Некифор, — вече можеш да ставаш. Попът си отиде. Не чуваш ли, бате Янку? Хайде да видим колко вино можем да си купим за парата, с която се сдобихме.

Янку не отговарял. Некифор го дръпнал за ръкава, повдигнал ръката му. Опипал го, обърнал го. Крадецът бил мъртъв като всички мъртъвци. Страх обзел тогава овчаря. Закрещял, излязъл разчорлен навън; кучетата заскимтели; Некифор завикал подир шествието и махал с ръце към облаците.

Оттогава стои тук кръстът на разбойника, а овчарят направил помен, заклал овчиците и купил вино с жълтицата на преподобния отец Вениамин.

Няма съмнение, че дамите от нашия поход към Мъгурския манастир не пожелаха да повярват на този разказ. Някои от тях дори се осмелиха да се засмеят и отново извадиха огледалцата си. Тогава бай Георге Маковей се обърна към тях и видя към връх Могълдя да се кълби черен облак. Гръмотевицата отекна с дълбок тътен и разля ехото си из урвите. Планинарят пошепна някаква дума, която никой от нас не разбра, и черното кълбо на облака се понесе към нас, като проблясваше с голямо кръгло око. Сред боровете премина трепет, чу се свистене. Дамите изпищяха учудени, а нашият приятел, учителят, си сложи отново очилата и успя да разчете проядените от дъждовете, написани на кирилица слова:

*Тук почива раба божии Янку,
който бе разбойник,
опростен
в лято 1842, 9 юли*

И последните съмнения у нашите дами се изпариха и те погледнаха дружелюбно нашия водач. Две от дамите му предложиха цигари и с това окончателно го предразположиха към себе си. Облаците отминаха към Бистрица и ние продължихме пътя си към манастира.

1921 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.